
Stroom : Thematisch taalonderwijs

Over thematisch taalonderwijs publiceerden we al een lang stuk in ons conferentienummer van vorig jaar (n '3 - 4) (zie literatuurlijst). Wie dat nummer niet heeft ontvangen, kan het altijd aanvragen op het redactieadres : Groenplein 5, 9030 Gent-Wondelgem. Als eerste kennismaking met wat thematisch taalonderwijs is, dus alleen maar de volgende bladzijden, in de hoop dat u daarna ook het langere stuk aanpakt.

Thematisch taalonderwijs ?

Een globale indruk van wat thematisch taalonderwijs is of wil zijn kan wellicht het best worden gegeven door een aantal citaten uit het zgn. Raamplan Nederlands. Voor een wat verder gaande oriëntering verwijzen we naar dit Raamplan, naar de Raamplannen die vanuit dezelfde visie vertrekken en naar de rapporten van de Anne Frank Stichting (zie literatuurlijst).

'Wij kiezen voor thematisch onderwijs waarbij cursorische elementen zo nodig ingebouwd worden. Wanneer tijdens de behandeling van een thema mocht blijken dat leerlingen bepaalde aspecten van het Nederlands of bepaalde taalgebruiksvaardigheden niet beheersen, wordt getracht deze op dat moment aan te leren. Het is echter niet uitgesloten dat daardoor de inhoudelijke voortgang van het thema belemmerd wordt. Dit kan een reden zijn om bijv. één uur per week geheel te besteden aan Nederlands en/of taalgebruiksvaardigheden, waardoor gelegenheid ontstaat voor oefening en training los van thema's, waarin het eigenlijke moedertaalonderwijs plaats vindt.

De keuze voor thematisch werken wil niet zeggen dat er met elk willekeurig onderwerp gewerkt wordt. We vatten een thema op als een onderwerp gerelateerd aan de belangen, belangstelling, behoeften en/of ervaringen van de leerlingen. Een onderwerp als "de straat waarin je woont" noemen we daarom eerder een thema dan "herfst". Een thema kan in het ene geval binnen een kwartier afgehandeld zijn (bijv. een ruzie in de klas die besproken en opgelost wordt), maar in een ander geval kan de behandeling een aantal uren vragen en in verschillende vakken aan de orde komen (bijv. een oriëntatie op mogelijkheden tot vrije tijdsbesteding of op latere beroepsmogelijkheden).

Het werken aan een thema betekent nog niet het werken aan een project. Onder een project verstaan we het werken met een thema waarbij de behandeling in de regel meer dan één lesuur beslaat, waarbij de leerlingen zelfstandig een taak uitvoeren in groepsverband en waarin leraren van verschillende vakken samenwerken. Een project is dus een bijzondere manier

van werken met een thema.' (Raamplan, p. 14).

'Door taalonderwijs willen we de leerlingen helpen hun ervaringen met elkaar in verband te brengen, te verwerken en te verwoorden. Daartoe dienen we op zijn minst bij benadering te weten waarover (welke onderwerpen) en waartoe (met welk doel) de LBO-leerling tot vertellen, fantaseren, tot vragen en onderzoeken komt. Kortom : waar liggen zijn belangen, interesses, behoeften en ervaringen ?' (Raamplan, p. 16).

'De grenzen van het vak Nederlands zijn moeilijk te trekken

Taalonderwijs neemt een eigenaardige positie in op school. Vrijwel iedere leraar laat teksten lezen, gegevens verzamelen, oorzaken en gevolgen ontdekken, stimuleert discussies, leert nieuwe begrippen aan etc. D.m.v. taal drukt de leerling uit hoe hij denkt over de werkelijkheid zoals hij die ervaart. In dit opzicht is iedere leraar een moedertaalleraar en zijn de grenzen van het vak Nederlands, juist door de verhouding tussen taal en werkelijkheid, niet zo gemakkelijk te trekken.

Het is wat wonderlijk te menen dat de moedertaalleraar zich zou moeten beperken tot vormen van taalgebruik.

Niet alleen het hoe van een taaluiting is van belang, maar vooral ook waarnaar met de taaluiting wordt verwezen, wat met de uiting wordt bedoeld.

Wij gebruiken taal om ...

Nu we hebben vastgesteld dat het niet zo eenvoudig is aan te geven waar moedertaal ophoudt en een ander vak begint, komen we aan een tweede vraag. Wanneer gebruiken we taal ?

Dat is wanneer we iets te vragen of te zeggen hebben (en dat ook durven te doen) en wanneer we een reden zien te luisteren of te lezen. Er zijn situaties waarin we ons verstaanbaar willen maken, waarin we ons over iets richten tot anderen. Wij communiceren met anderen als het ons prettig, nuttig of noodzakelijk voorkomt.

Natuurlijk trappen we met zo'n opmerking een open deur in. Maar toch, het lijkt wel of het in een schoolsituatie niet nodig is na te gaan of een leerling over iets wil en durft spreken. Het lijkt of

hij spreekt om te spreken en leest om een niet door hemzelf gestelde vraag te beantwoorden.

We vinden het vanzelfsprekend om bij ons taalhandelen bepaalde taalgebruiksvaardigheden niet als doel te zien, maar als middel.

Waarom zou dat voor leerlingen dan een leerplichtperiode lang niet gelden ?

Zinvolle situaties

We gaan er van uit dat voor de leerlingen zinvolle situaties het meest natuurlijke uitgangspunt bieden om tot taalactiviteiten en oefening in vaardigheden en technieken daarbinnen te komen. Met zinvol bedoelen we in dit verband :

in de eerste plaats dat de leerling het zinnig vindt iets te vragen, op te zoeken, er zin in heeft (het leuk vindt) iets te vertellen etc., maar ook dat het bezig zijn in zulke situaties in het belang van de leerling is.'

(Raamplan, p. 15)

'De -min of meer- gangbare opvatting over het vak Nederlands suggereert een logische opbouw op grond van inzichten in het vak. De leerstof wordt ingedeeld in leereenheden, ontleend aan criteria uit het vakgebied. Een dergelijke opvatting plaatst het onderwijs in het Nederlands buiten een reëel communicatief kader. De nadruk komt te liggen op het aanleren, oefenen en toetsen van vormen van taalgebruik, m.a.w. het hoe van de taaluiting komt op de eerste plaats. Wat met die taaluiting wordt bedoeld, waarnaar wordt verwezen, is daaraan ondergeschikt. Dit zijn geen normale communicatieve situaties : bij "schools" Nederlands is sprake van een middel-doel-verwisseling.

Gebruikelijk is immers om bij taalhandelingen de vaardigheden als middel te zien.

Het "schoolse" Nederlands verklaart het hoe van de taaluiting tot doel en zoekt daarna, omdat spreken, schrijven, luisteren en lezen nu eenmaal ergens over moeten gaan, de inhoud (onderwerpen).

Een dergelijke nadruk op de vorm heeft er o.a. toe geleid dat generaties schoolverlaters met een gereduceerd taalbesef zitten.

Mensen die er prima in slagen over te brengen wat ze bedoelen, zeggen :

"Taal ? Daar ben ik niet goed in hoor, al die d's en t's, daar zal ik nooit wat van snappen". Een ander gevolg is dat voor de taalgebruikssituaties waarin de leerlingen dagelijks verkeren, buiten maar ook binnen de school, in het vak Nederlands eigenlijk geen plaats is. I.p.v. uit te gaan van of aan te sluiten bij wat de leerling al doet, kan, wil en nog meer zou kunnen, wordt uitgegaan van vormen en conventies die de leerling naar alle waarschijnlijkheid niet beheerst. Een dergelijke gang van zaken lijkt niet de meest geschikte om het "talig" zelfvertrouwen van de leerlingen te vergroten en de toch al niet zo gemakkelijke opgave : "meer mensen mondig maken" krijgt weinig kans.'

(Raamplan, p. 19)

Voor de VON-conferentie heeft deze opvatting van thematisch taalonderwijs belangrijke consequenties. Om er maar meteen een te noemen : We kunnen niet gaan werken vanuit een globaal beeld van de 'modale' leerling van technisch of beroepsonderwijs. We moeten gaan werken voor de leerlingen van de deelnemers, en vanuit de kennis die de leraren hebben van de belangen, interessen, behoeften en ervaringen van hun leerlingen. Thematisch werken is iets dat door iedere leraar in zijn eigen lespraktijk ontwikkeld moet worden. Deze conferentiestroom geeft hem daar hopelijk enige steun bij.

Relevante literatuur

AKERBOOM, Gerard en Peter BURHOUTS (red.). Ik lig er niet wakker van ...; AVO-leraren uit het lager beroepsonderwijs over onderwijsvernieuwing. Bilthoven : Vereniging voor het Onderwijs in het Nederlands 1976. (besteladres : Leeuwerikensei 3, 2520 Edegem)

ANNE FRANK STICHTING, afdeling Vormingswerk. Verslagen over de periode september 1975 tot juli 1976.

1. Algemeen gedeelte
2. Projektverslag LBO
- (3. Projektverslag Ekabo
4. Projektverslag Detail)

Uitg. Anne Frank Stichting, Prinsengracht 263, Amsterdam. 1977.

DOUMA, Marten e.a. 'Teksten op het LBO'. in : Moer 1977 : 4 (Congresnummer), p. 19 - 34.

KOSTER, Anita en Paul van ENGELEN, 'Spel is goed, zei de gek.

Enige kritische kanttekeningen bij het gebruik van
dramatische expressie, plus een positieve bijdrage'.

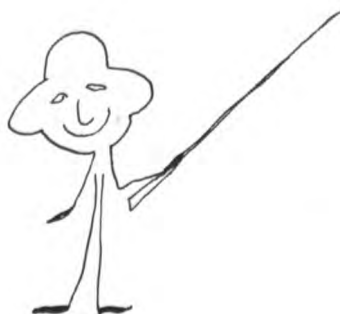
in : Moer 1976 : 4, p. 204-224.

KROL, Tineke. 'Deelraamplan Nederlands'. In : Moer 1976 : 4, p. 188-
199.

NIEROP, Dick. 'Het project 'Coördinatie 4-jarig LBO'. in : Moer
1976 : 4, p. 183-188

RAAMPLAN. Raamplan Nederlands voor het onderbouw van het lager
beroepsonderwijs. Uitg. Vereniging de Samenwerkende Lande-
lijke Ped. Centra, secr. beroepsonderwijs (Postbus 7888,
Amsterdam). zomer 1977.
(Een groot fragment hieruit in : VON-Informatie, 1979 :
3-4 p. '40-59)

VERSLAG RESPONSCONFERENTIES. Verslag responsconferenties deel-
raamplannen. Uitg. Land. Ped. Centra. voorjaar 1976.

CONFERENTIE

1980

30-31 OKTOBER

(OOST)**MALLE**

WANNEER ? Donderdag 30/10 om 9.30 u tot vrijdag 31/10 om 17 u.

WAAR ? Provinciaal Vormingscentrum
Smekensstraat 59 - 2150 Malle
(Provincie Antwerpen) tel. 031/122415

HOEVEEL ? 900 fr voor studenten, werklozen, dienstplichtigen;
1100 fr voor VON - leden;
1400 fr voor niet - leden.

INSCHRIJVING d.m.v. af te knippen formulier van de folder
vóór 10 oktober !!
Formulier invullen en opsturen aan
Lieve Vlaminckx
C. Huysmanslaan 84
2020 Antwerpen
en het inschrijvingsbedrag storten op rekeningnummer
068-0645680-75 van VON-Conferenties - Antwerpen

INLICHTINGEN bij Lieve Vlaminckx na 19 u telefonisch op het nummer
031/371869